

Nowe wyzwania dla badań demograficznych w kontekście planowanych zmian europejskich statystyk ludności i mieszkalnictwa (ESOP)

***Anna Wysocka
Departament Badań Demograficznych
Główny Urząd Statystyczny***

24-25 marca 2025 r.

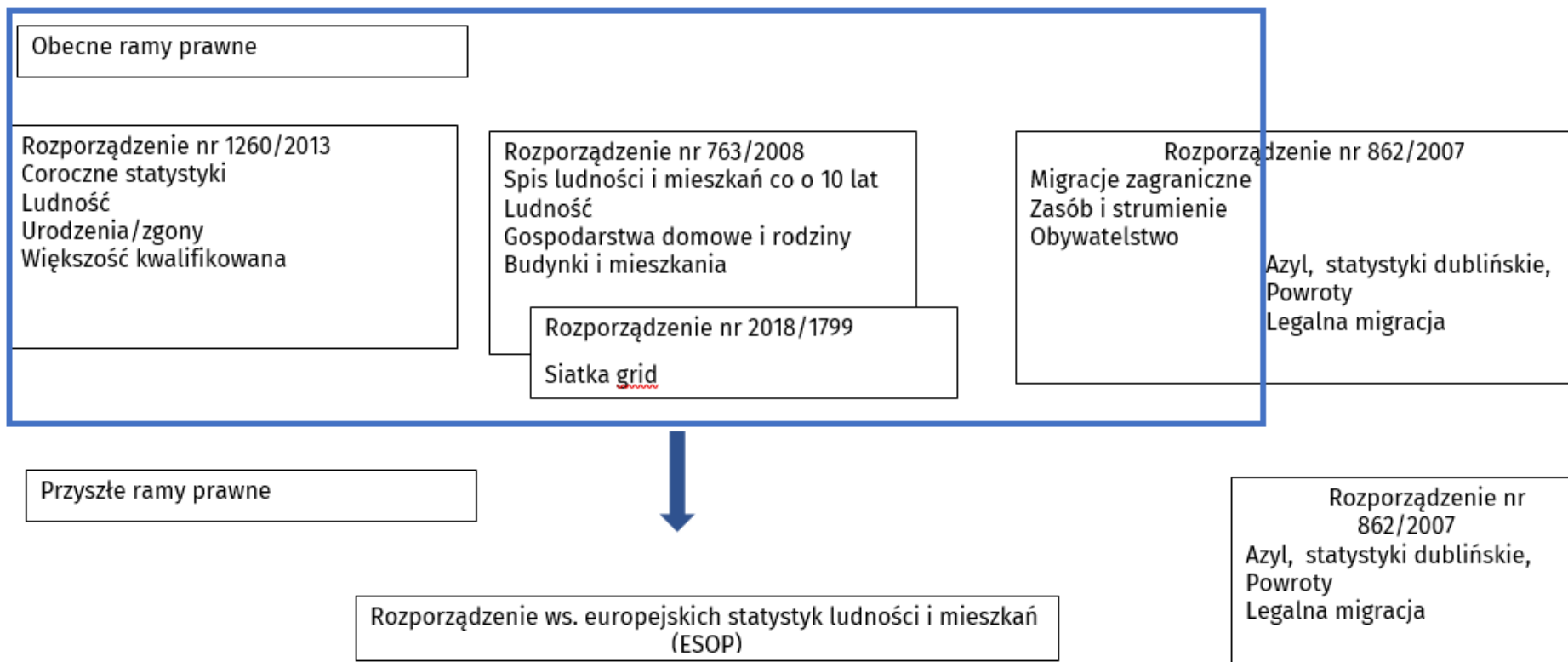
Kontekst nowej inicjatywy ustawodawczej KE

- Dokładne i porównywalne dane na temat ludności są niezbędne do celów administracyjnych i proceduralnych, opracowywania wielu wskaźników w kontekście realizacji unijnej polityki gospodarczej i społecznej oraz polityki spójności.
- Wzrasta zapotrzebowanie na statystyki z zakresu migracji, starzenia się społeczeństwa, mieszkalnictwa, grup mniejszościowych znajdujących się w trudnej sytuacji oraz statystyki regionalne i lokalne (w tym dane georeferencyjne).
- Państwa UE odchodzą od „tradycyjnego” spisu przeprowadzanego co 10 lat, w kierunku wykorzystania danych ze źródeł administracyjnych.
- Gromadzenie danych dotyczących ludności odbywa się w oparciu o różne podstawy prawne.

Kontekst nowej inicjatywy ustawodawczej KE

- Szansa - możliwość szerszego przeglądu w celu unowocześnienia europejskich ram prawnych statystyki ludności:
 - obecne ramy prawne nie są w stanie zaspokoić nowych i pojawiających się potrzeb użytkowników;
 - obecne ramy prawne generują niewystarczająco spójne statystyki - brak spójności pod względem definicji i podziałów;
 - obecne ramy prawne nie pozwalają na szerokie wykorzystanie danych ze źródeł administracyjnych przez państwa członkowskie.

Uwarunkowania prawne

Cele szczegółowe rozporządzenia UE ws. europejskich statystyk ludności i mieszkań (ESOP)

W pełni zintegrowana jednolita regulacja, która:

- integruje wszystkie zbiory danych na temat ludności (demografia, migracja, spis ludności i mieszkań) w celu zwiększenia harmonizacji i skuteczności;
- zapewnia przekazywanie częstszych i bardziej szczegółowych danych w tym danych geokodowanych w siatce kilometrowej, także zwiększa zakres przekazywanych informacji w odniesieniu m.in. do migrantów i zagadnień związanych z migracją;
- umożliwia elastyczny i stopniowy rozwój gromadzenia danych i zwiększenie dostępności danych administracyjnych,
- umożliwia wykorzystanie istniejących i nowych źródeł danych, rozwój metod łączenia danych, wzmocnienie i rozwój działań w kierunku wymiany danych pomiędzy krajami UE;
- włącza obecnie gromadzone dobrowolnie dane do nowego rozporządzenia ramowego w celu zapewnienia większej harmonizacji.

Wymagania dotyczące danych

1. Dwa sposoby dostarczania zbiorów danych:
 - zdefiniowane regularne przekazywanie zbiorów danych (domeny, tematy, tematy szczegółowe, częstotliwość, okresy referencyjne);
 - zbiory danych *ad hoc*.
2. Częstotliwość dla danych pozyskiwanych regularnie: kwartalna, 6-miesięczna, roczna, wieloletnia (lata kończące się na 1, 5, 8), dziesięcioletnia (lata kończące się na 1 = spis ludności i mieszkań).
3. Uprawnienia delegowane do zmiany Aneksu dla regularnego gromadzenia danych oraz doprecyzowanie tematów szczegółowych i okresów referencyjnych dla danych zbieranych w trybie *ad hoc*.
4. Uprawnienia wykonawcze dla doprecyzowania technicznych właściwości zbiorów danych (*regularne i ad hoc*).
5. Konieczność przekazywania do Eurostatu danych objętych ESOP po ich publikacji w kraju.

Źródła danych

1. Rozporządzenie jest zorientowane na wynik → możliwe wykorzystanie różnych źródeł danych, jeśli ich jakość jest odpowiednia i stale monitorowana:
 - źródła administracyjne,
 - badania statystyczne lub inne dedykowane zbiory danych,
 - inne źródła (w tym będące w posiadaniu podmiotu prywatnego),
 - ponowne wykorzystanie danych z wymiany w ramach ESS.
2. Statystycznie wiarygodne i dobrze udokumentowane metody szacunków.
3. Silniejsza podstawa prawna dla dostępu i ponownego użycia danych administracyjnych w czasie i częstotliwości wystarczającej do tworzenia i przekazywania statystyk:
 - dla krajowych organów statystycznych w odniesieniu do źródeł krajowych,
 - dla Eurostat w odniesieniu do źródeł EU (z uwzględnieniem: e-ID, portalu cyfrowego, eu-LISA/CRRS).

Zharmonizowana definicja ludności

- Definicja ludności rezydującej zakładająca 12 miesięczne kryterium przebywania (zarówno zamiar jak i faktyczny okres przebywania).
- Harmonizacja definicji we wszystkich zbiorach danych odnoszących się do osób (ludność, imigranci, emigranci).
- Dążenie do podnoszenia jakości pokrycia rzeczywistej liczby rezydentów w statystykach ludności poprzez wykorzystanie metod szacunkowych i włączanie grup trudnych do oszacowania („hard-to-reach groups”):
 - oznaki życia („signs of life”) – metoda mająca na celu weryfikację czasu przebywania osób na terytorium kraju m.in. tym w oparciu o źródła administracyjne,
 - wskaźnik pobytu („rate of stay”) – metoda mająca na celu oszacowanie prawdopodobieństwa przebywania osoby przez 12 miesięcy na terytorium danego kraju.

Plany wdrożenia ESOP

- Trwa proces legislacyjny (negocjacje pomiędzy Państwami Członkowskimi a przedstawicielami PE i Komisji).
- Uchwalenie środków wykonawczych przez Komisję - bezzwłocznie/równolegle prowadzone działania legislacyjne.
- Stosowanie rozporządzenia we wszystkich PCz bez potrzeby planu wdrażania.
- Rozpoczęcie przekazywania danych na nowej podstawie prawnej planowane jest od 2026 r. - dla danych rocznych, półrocznych i kwartalnych.

Wyzwania dla statystyki publicznej – wybrane aspekty

- Opracowanie metody szacowania ludności rezydującej w oparciu o rzeczywiste (faktyczne) miejsce zamieszkania:
 - zgodnie z definicją (zastosowanie tzw: śladów życia i wskaźnika pobytu),
 - przy wykorzystaniu wyznaczonych źródeł danych spełniających wymagania jakościowe,
 - dla najniższego podziału (siatki kilometrowej).
- Pozyskiwanie danych będących w posiadaniu podmiotu prywatnego,
- Wypracowanie działań tzw. szybkiej ścieżki legislacyjnej dla PBSSP i nowelizacji w przypadku aktów wykonawczych Komisji,
- Przeprowadzenie konsultacji z UODO w kontekście możliwości wymiany danych poufnych/osobowych z krajami członkowskimi.

Szanse dla statystyki publicznej – wybrane aspekty

- Zwiększona częstotliwość = szybsze i bardziej aktualne prezentowanie danych użytkownikom.
- Dostęp do aktualnych danych administracyjnych = realny wpływ statystyki publicznej na zakres informacyjny, jakość obecnych i nowowopowstających rejestrów i systemów administracyjnych.
- Dostęp do danych będących w posiadaniu podmiotów prywatnych.
- Wymiana danych pomiędzy krajami = urealnienie liczby ludności rezydującej (zmniejszenie występujących obecnie asymetrii w przypadku dwustronnych przepływów migracyjnych, zredukowanie trudności w dokonywaniu pomiarów dotyczących specyficznych grup ludności (tzw. „hard-to-reach groups”) na przykład wśród migrantów, osób bezdomnych, bezpaństwowców = jakość opracowywanych danych.
- W perspektywie długofalowej zmniejszenie kosztów badań.

Dziękuję

Anna Wysocka

Dyrektor Departamentu Badań Demograficznych
a.wysocka@stat.gov.pl